

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Kommer gamledoktoren tilbake?

Ole Didrik Lærum

Gamledoktoren forteller

201 s, ill. Bergen: Vigmostad & Bjørke, 2005.

Pris NOK 248

ISBN 82-419-0395-2

Ole Didrik Lærum, med bakgrunn som patologiprofessor og universitetsrektor i Bergen, nå også som æresdoktor ved Københavns Universitet og præsides i Det Norske Videnskaps-Akademi, har sterke bånd til

fortidens allmennlegepraksis i Norge. Han kommer fra en legefamilie på Voss, der han selv også bor, og hans sans for historie og tradisjoner har gjort at hans eget hjem faktisk er et museum som dekker den perioden i norsk medisin da doktoren ofte fungerte som en slags krumtapp i det norske lokalsamfunn, ikke bare når det gjaldt medisin og helse. Lærum har også samlet inn mye materiale om eldre leger og deres virksomhet, så det er et rikt tilfang av stoff han har hatt som utgangspunkt for å skrive den foreliggende bok.

Gamledoktoren forteller er spekket med livshistorier og konkrete detaljer om norske allmennlegers liv og virke. Vi hører om legepraksis som familiebedrift, der ektefellers tilstedeværelse, engasjement og bidrag var en forutsetning. Vi hører også om legepraksis som et meget risikofylt yrke, både når det gjaldt ulykker under sykebesøk og smitte med farlige infeksjoner. Den yrkesbetingede sosiale usikkerheten kommer også godt frem: Hva skjedde med legefamilien videre dersom doktoren ble borte på sjøen? Den foreliggende bok supplerer på denne måten andre historiske arbeider som er mer innrettet mot de store linjene i legestandens og helsevesenets utvikling, og er således et verdifullt tilskudd til den historiske litteraturen på området. Illustrasjoner, litteraturliste og registre er gode.

Det er en innebygd fare ved å skrive en bok som denne. Det kan lett bli rendyrkede heltehistorier, spesielt hvis utgangspunktet er nekrologer, erindringer eller biografier. Lærum har unngått dette, dels gjennom fremstillingsformen, dels ved å sette gamle-

doktoren inn i sin historiske kontekst.

Han uttrykker også ganske klart at den legerollen gamledoktoren innehadde, ikke finnes mer. Den vil heller ikke komme tilbake, fordi medisinen, helseomsorgen og hele samfunnet har forandret seg. Gamledoktoren endte som statist, sier Lærum tørt på side 183.

I samme åndedrag reiser han imidlertid spørsmålet om innføringen av fastlegeordningen kan ses som en slags gjenopplivning av gamledoktorens legerolle. Leserens første tanke kan være at ja, slik er det jo. De etterfølgende tanker vil imidlertid sannsynligvis være mer tvilende. Lærum lar også spørsmålet langt på vei henge i luften.

Det er ganske klart og vel dokumentert i både denne og i andre medisinsk-historiske fremstillinger at tre egenskaper var sterkt utviklet hos mange av fortidens allmennleger: En tøff holdning til å ha et strabasiøst liv, en dypt internalisert medisinsk kallstanke, foruten en utpreget vilje til å engasjere seg på generelt grunnlag i det samfunnet de levde i. Det er mulig at lokalsamfunnenes forventninger til allmennlegen enkelte steder er slik i dag også, men det er mer usikkert om de som rekrutteres til legerketten i dag, styres av de samme rolleforventningene.

Denne anmelders konklusjon: Ole Didrik Lærums bok om gamledoktorens fortjener å leses av mange kolleger – av de eldre som kanskje får minner vekket til live, men ikke minst av de yngre som her bør finne noe å tenke på.

Øivind Larsen

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Antipsykiatrisk asylishistorie

Thorvald Steen, red.

Asylet

Gaustad sykehus 150 år. 293 s.

Oslo: Aschehoug, 2005. Pris NOK 329

ISBN 82-03-23210-8

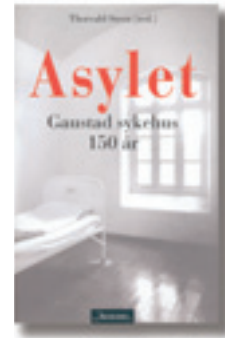
Denne boken er den femte i rekken av beretninger om Gaustads 150-årige historie. Kanskje det er forklaringen på at dens lite balanserte tilbakeblikk mest dveler ved etterkrigstidens to «skandaleepisoder»: lobotomiterapiene og Juklerød-saken.

De 12 forfatterne omfatter to historikere, som presenterer bokens mest balanserte

bidrag, og tre kliniske psykiatere som streifer inn på diskrepansen mellom idealer og realiteter i psykiatrien. En av disse berømmer for øvrig sykehusets medisinske ledelse for sitt faglige vidsyn – den samme ledelse som andre bidragsyttere gir det glatte lag for dens befattning med Juklerød-saken.

De mest aggressive og kritiske kapitler om «asylet» moderne sosiale apparisjon er skrevet av hovedredaktøren, som er forhennevende pleier, av en journalist, som har fått tilgang til Juklerød-journalens detaljer, av to som også har tidligere pleiererfaring og av to med omfattende egne pasienterfaringer, riktig nok fra andre «asyl» enn Gaustad.

Disse kapitlenes kritiske vurderinger knyttes ensidig til praksis relatert til Gaustad sykehus. En leser kan få inntrykk av at lobotomiterapien bare omfattet sykehusets egne pasienter, mens det faktiske forhold var at Gaustad betjente

store deler av norsk psykiatri med denne terapipraksisen, og at slike inngrep også foregikk ved andre medisinske sentre i landet. Noe liknende gjelder Juklerød-saken. Dens uheldige sosiale utvikling berodde like mye på problematiske sider ved den juridiske og byråkratiske regulering av sinnssykebegrepet og taushetsplikten, som på sykehusets egne og pålagte lojale disposisjoner. Dessuten kan vi vel i disse dager tillate oss å erkjenne at Juklerød-supporternes masseaksjoner i seg selv bidro til å skape den sosiale virkelighetsoppfatning som vedlikeholdt den makabre konflikten in absurdum.

Andre av bokens bidragsyttere er forfattere med kriminologisk og filosofisk bakgrunn. De problematiserer asylopsykiatriens sosialt kontrollerende funksjoner i slike kritiske vendinger som er velkjente og typiske for disse overindividuelle sosiale vitenskaper.

I de innledende kapitlene beskrives asylets tilblivelseshistorie, med pionerene Frederik Holst (1791–1871), Herman Wedel Major (1814–54) og første overlege Ole Rømer Sandberg (1811–83). Det blir en beretning som spenner fra den overoptimistiske «moral treatment»-perioden med dens ambisjoner om å grave frem fra folke-